

## **Schoollogopedie binnen de gemeente**

### **Taak van de logopedist**

De logopedist is specialist op het gebied van taal, spraak, mondmotoriek, dyslexie, stem en gehoor. Binnen de gemeente is de logopedist werkzaam op de basisscholen en in de VVE om taal- en spraakstoornissen en andere logopedische problemen te signaleren en te adviseren over de behandeling daarvan. De gemeente is verantwoordelijk voor de aanpak van taalachterstanden en de vergoeding van onderzoek en behandeling van dyslexie. De werkzaamheden van de logopedist zijn erop gericht om de gemeente te ondersteunen bij haar wettelijke taken en ervoor te zorgen dat kinderen optimaal van het onderwijs kunnen profiteren. Daarom zijn haar werkzaamheden vooral gericht op *preventie en snelle diagnostiek van taal- en spraakproblemen en dyslexie*.

### **Taalontwikkelingsstoornissen**

Met een prevalentiecijfer tussen de 7% en 9% is de taalontwikkelingsstoornis de meest voorkomende ontwikkelingsstoornis in de jeugdgezondheidszorg. Taalproblemen staan vaak niet op zichzelf, zij kunnen samenhangen met leerproblemen zoals lees- en schrijfproblemen en met ADHD en autisme. Daarnaast werken taalproblemen door op velerlei ontwikkelingsgebieden, zoals de cognitieve ontwikkeling (leerproblemen) en de sociaal-emotionele ontwikkeling (gedragsproblemen)

### **Dyslexie**

Dyslexie is een hardnekkig probleem in het leren lezen en/ of spellen van woorden. Deze stoornis wordt beïnvloed door taalproblemen (fonologische vaardigheden, auditieve verwerking, woordenschat en grammatica). Dyslexie heeft niet alleen invloed op lezen en schrijven, maar ook op het leren van andere schoolvakken. Leerlingen met ernstige enkelvoudige dyslexie (EED) hebben recht op een gemeentelijke vergoeding voor onderzoek en behandeling.

### **Andere logopedische problemen**

Naast taalontwikkelingsstoornissen en dyslexie signaleert de logopedist andere problemen zoals stemproblemen, problemen met de mondmotoriek, spraakproblemen en gehoorproblemen. Ook deze stoornissen kunnen gevolgen hebben: stemproblemen kunnen leiden tot stembandknobbels, problemen met de mondmotoriek hebben invloed op de slik en de stand van de tanden en spraakproblemen hebben invloed op de verstaanbaarheid, maar ook op het leren lezen en spellen. Advisering en behandeling zijn van belang om negatieve langetermijneffecten te voorkomen.

### **Taak van de gemeente: taalbeleid en jeugdzorg**

De wet ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie (wet OKE) bepaalt dat gemeenten een voldoende kwalitatief aanbod van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) moeten bieden aan kinderen binnen de gemeente. Het doel van de wet OKE is: kinderen met een (mogelijke) taalachterstand beter voorbereiden op de basisschool, zodat zij daar niet met een taalachterstand starten. Er worden eisen gesteld aan de spreiding en kwaliteit van het VVE-aanbod. Taalachterstanden moeten worden opgespoord en effectief behandeld, omdat taalproblematiek invloed heeft op verschillende ontwikkelingsgebieden, ook op langere termijn.

Daarnaast is de gemeente via de Jeugdwet verantwoordelijk voor de vergoeding van onderzoek en behandeling van dyslexie. Alle leerlingen met EED hebben recht op vergoeding van onderzoek en behandeling door een gecertificeerd behandelcentrum.

Scholen zijn verplicht alle leerlingen binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs te bieden, ook leerlingen met een specifieke zorgvraag. De logopedist doet extra onderzoek om de hulpvraag te specificeren en zij geeft adviezen. Omdat de logopedist de scholen regelmatig bezoekt, kunnen kinderen snel (vaak binnen een week) worden onderzocht. De logopedist wordt betrokken bij het multidisciplinair overleg op de scholen. Onderzoek en overleg zijn erop gericht om leerlingen zo snel mogelijk de juiste ondersteuning te geven op school en om ze zonedig door te verwijzen naar externe specialisten of behandelcentra.

## **Preventie**

Screening, logopedisch onderzoek en observatie vinden voornamelijk plaats in de onderbouw van het basisonderwijs, waarbij de focus ligt op groep 2. De auditieve en communicatieve vaardigheden die belangrijk zijn voor het leerproces worden zo goed mogelijk in kaart gebracht. De logopedist neemt de volgende tests af:

- Taalscreeningsinstrument
- Logopedisch onderzoek en observatie
- Toetsen beginnende geletterdheid.

## **Screening**

De logopedist screent leerlingen aan het begin van groep 2. Hierdoor kunnen problemen op het gebied van taal en spraak, maar ook afwijkende mondgewoonten en stemproblemen in kaart worden gebracht. Resultaten van de screening worden met de leerkracht en de intern begeleider besproken, zodat een eventueel vervolgtraject kan worden vastgesteld. Bij sommige leerlingen volgt een controle op termijn, andere leerlingen komen in aanmerking voor uitgebreider onderzoek, hulp in de klas of verwijzing naar een eerstelijns specialist. Gebleken is dat deze screening en vroegtijdig logopedisch onderzoek ervoor zorgen dat kinderen uit deze gemeente vaak een jaar tot anderhalf jaar eerder worden aangemeld bij een eerstelijns logopedist en dat de hulpvraag specifiek is geformuleerd. Hierdoor kunnen schoolprestaties, ook op langere termijn, worden geoptimaliseerd.

## **Logopedisch onderzoek**

Als de resultaten van de screening daartoe aanleiding geven, maar ook op verzoek van de intern begeleider of begeleiders binnen de VVE, neemt de logopedist tests af, zoals onderzoek naar zinsbegrip, woordenschat of een articulatie-test. Zo kan snel onderzocht worden of een kind moet worden doorgestuurd naar de eerste lijn en kunnen aan leerkrachten/begeleiders adviezen worden gegeven.

## **Toetsen beginnende geletterdheid**

De toetsen voor beginnende geletterdheid neemt de logopedist af in de onderbouw, in groep 1, 2 en 3. Het gaat hierbij om toetsen voor woordenschat, synthese, analyse, letterkennis en snel benoemen (risicofactoren dyslexie). Deze vaardigheden zijn nodig voor het leren lezen en spellen.

Zonodig krijgen leerlingen extra oefening in de klas of specifieke behandeling bij de logopedist. Bij vrijwel alle leerlingen die op deze manier werden geholpen werden, zijn positieve resultaten te zien: er zijn vorderingen in de analyse, de synthese en de letterkennis. Hierdoor starten leerlingen beter voorbereid met het leren lezen en spellen in groep 3.

## **Dyslexie**

Sinds januari 2015 wordt onderzoek en behandeling van dyslexie niet meer vergoed door de zorgverzekeringen, maar zijn gemeenten verantwoordelijk voor de vergoeding van onderzoek en behandeling van EED.

### ***Uitgangspunten***

De logopedist hanteert dezelfde uitgangspunten en doelen als de zorgaanbieders voor dyslexie, zoals: minder aanmeldingen, kortere behandeltime, passende zorg voor de individuele leerling, goed in kaart brengen van comorbiditeit en efficiënte behandeling.

Onderzoek en begeleiding zijn gericht op snelle signalering, voorkomen van onnodige aanmeldingen en kosten en optimale ondersteuning van de individuele leerling.

De logopedist zorgt ervoor dat de protocollen leesproblemen en dyslexie worden gevolgd en dat alleen leerlingen die voldoen aan de *eisen voor vergoede zorg dyslexie* worden aangemeld bij de gemeente. Zij begeleidt leerlingen tijdens de verplichte interventieperiodes op school (twee keer twaalf weken). Leerlingen mogen pas na deze interventieperiodes via de gemeente worden aangemeld als zij drie keer de laagste score (E of V-) behalen op de leestoets.

Leerlingen die extra behandeling krijgen op school laten vrijwel allemaal verbeteringen zien op het gebied van analyse, synthese en letterkennis. De logopedist heeft overleg met de intern begeleiders over leerlingen die lage scores behalen op lees- en schrijftoetsen. De logopedist heeft door deze aanpak al diverse keren voorkomen dat leerlingen werden aangemeld bij de gemeente voor een vergoed dyslexieonderzoek. Niet iedere leerling met lees- en schrijfproblemen voldoet immers aan de eisen voor vergoede zorg (EED). Zo worden nodeloze kosten voor de gemeente voorkomen.

### ***Voorkomen overaanmelding en kostenbesparing***

Landelijk is sprake van een overaanmelding voor dyslexieonderzoek: voor ongeveer 17% van de basisschoolleerlingen wordt onderzoek en behandeling aangevraagd, terwijl bij slechts 4% van de leerlingen sprake is van ernstige enkelvoudige dyslexie (EED).

Door op scholen vroegtijdig risicofactoren in kaart te brengen, effectieve hulp te bieden voorafgaand aan groep 3 en goed te selecteren welke leerlingen daadwerkelijk in aanmerking komen voor vergoeding van onderzoek en behandeling bij een instituut voor dyslexie, kunnen onnodig hoge kosten voor de gemeente voorkomen worden.

Van alle leerlingen die de basisscholen binnen de gemeente bezoeken staan er 336 ingeschreven in de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude. Uitgaande van de landelijke gegevens kunnen vroegtijdige signalering en begeleiding en een goede voorselectie aanzienlijk kostenbesparend werken.

Op basis van bovenstaande aannames zouden de kosten voor onderzoek naar dyslexie, uitgaande van 17% van 336 leerlingen (57 leerlingen x 1100 euro) neerkomen op 62.700 euro. Op dit bedrag kan fors bespaard worden door overaanmelding te voorkomen. Als dit vervolgens betekent dat het aantal behandeltrajecten (4.800 euro per kind) kan worden teruggebracht, is het duidelijk dat deze kosten voor rekening van de gemeente aanzienlijk lager kunnen worden.

### ***Aanmelding en vervolg***

De logopedist en de intern begeleider verzorgen in overleg met de ouders de aanmelding bij de dyslexiebehandelaar. Zij zorgen ervoor dat alle formulieren zorgvuldig zijn ingevuld, zodat onderzoek kan worden gestart en de eventuele behandeling kan worden afgestemd op de problemen, maar ook op de sterke kanten van een kind.

Een van de voorwaarden voor vergoeding is dat comorbiditeit, zoals ADHD, lage intelligentie of een taal- of leerstoornis, moet worden uitgesloten. Bijkomende stoornissen moeten worden onderzocht en zondig behandeld, voordat een leerling in aanmerking komt voor vergoede behandeling van EED. De logopedist kan een taal- of woordenschatonderzoek doen. Zij stelt vast of er sprake is van een onderliggend taalprobleem. Leerkrachten en intern begeleiders brengen eventuele leerproblemen in kaart en voor ADHD of een intelligentieonderzoek wordt doorverwezen naar externe specialisten.

De logopedist heeft contacten met verschillende behandelinstututen voor dyslexie, zoals het RID, ONL en IWAL, en is op de hoogte van de behandelmethoden en het huiswerkschema. De vergoede behandeling bij een instituut wordt, voor zover mogelijk, op school ondersteund. De intern begeleider en de logopedist zijn aanspreekpunten voor de instituten. De logopedist heeft tussentijds overleg over de vorderingen. Hierdoor kan de school het lees- en schrijfonderwijs afstemmen op de behandeling. Dit werkt efficiënt en kan de behandelduur verkorten.

Ook voor leerlingen die (net) niet in aanmerking komen voor externe behandeling, geeft de logopedist adviezen over extra ondersteuning, individuele behandeling en onderzoeksmogelijkheden.

### **Voorschoolse educatie**

De wet OKE heeft als doel de taalontwikkeling van jonge kinderen te stimuleren en stelt kwaliteitseisen aan peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. Gemeenten moeten zorgen voor een breed, toegankelijk, kwalitatief goed en een gespreid VVE-aanbod in de voorschoolse educatie om zoveel mogelijk te voorkomen dat kinderen met een taalachterstand aan de basisschool beginnen.

### ***Onderzoek, advisering en doorgaande lijn***

Als er bij de voorschoolse opvang een vermoeden is van een taal- of spraakstoornis kan de logopedist worden ingeschakeld om onderzoek af te nemen of een observatie te doen. Wanneer er sprake is van een taalontwikkelingsstoornis, is aanbod van voorschoolse educatie alleen niet voldoende. Daarom is het belangrijk dat de logopedist taalachterstanden vroegtijdig signaleert en onderzoekt. Wanneer er sprake is van een taalontwikkelingsstoornis (TOS), is specifieke behandeling nodig, zodat de achterstand ten opzichte van leeftijdsgenootjes niet verder oploopt. Dit is belangrijk voor de ontwikkeling van deze kinderen: voor de sociaal-emotionele ontwikkeling, maar ook voor de cognitieve ontwikkeling. Ook voor de spelontwikkeling is een goede taalvaardigheid nodig. Een kind moet vragen kunnen stellen, wensen kenbaar maken en het spel verbaal kunnen reguleren. Door spelen, fantatiespel en samenwerken leren peuters vaardigheden die nodig zijn op de basisschool. Zonder behandeling en specifieke aandacht kan een taalontwikkelingsstoornis leiden tot gedragsproblemen en een negatieve invloed hebben op de cognitieve ontwikkeling. Niet alleen directe behandeling (behandeling van het kind) is van belang, maar ook aandacht voor de ouders en begeleiders. De logopedist kan informatie geven over de taalontwikkeling en adviezen om het kind zo goed mogelijk te helpen.

De schoollogopedist kan jonge kinderen in de voorschoolse opvang snel onderzoeken en een vervolgtraject voorstellen. Ook kan zij vragen beantwoorden van ouders en begeleiders en adviezen geven. Zo worden taalachterstanden en taal- en/of spraakproblemen vroegtijdig gediagnosticeerd en kunnen achterstanden worden ingelopen. Door het betrekken van de logopedist bij de voorschoolse educatie is sprake van een doorgaande lijn van peuterspeelzalen/kinderdagverblijven naar de basisscholen.

## **Samenvattend**

### ***Taalbeleid***

De logopedische screening en de overige werkzaamheden van de logopedist op de scholen en binnen de VVE dragen bij aan het voldoen aan de wettelijke plicht tot goed taalbeleid. Ingezet wordt op preventie, snelle diagnose, advisering en gerichte doorverwijzing.

### ***Preventie***

Doordat de logopedist de screening en de toetsen voor beginnende geletterdheid afneemt en leerlingen met taal- en of spraakproblemen of risicofactoren voor dyslexie met name in groep 2 extra ondersteuning geeft, worden problemen in de latere ontwikkeling op het gebied van taal, spraak, lezen en spellen zo veel mogelijk voorkomen of verminderd.

Leerlingen uit deze gemeente worden eerder aangemeld bij specialisten uit de eerste lijn en de hulpvraag is specifiek geformuleerd, waardoor behandeling effectiever is.

### ***Dyslexie***

Overaanmelding wordt voorkomen door op school te toetsen op (risicofactoren voor) dyslexie, efficiënte hulp te bieden en voor te sorteren welke leerlingen er recht hebben op vergoede dyslexiebehandeling. Uitgaande van landelijke gegevens over dyslexie kan de gemeente door afname van toetsen, vroegtijdige behandeling op school en de monitoring van het protocol door de logopedist aanzienlijk besparen op onderzoek en behandeling van dyslexie.

### ***Voorschoolse educatie en doorgaande lijn***

Inschakeling van de logopedist bij (vermoeden van) taal- en/of spraakproblemen binnen de voorschoolse opvang voorkomt of verkleint taalachterstanden. Op deze manier wordt voldaan aan het bieden van ontwikkelingskansen aan leerlingen van 2 tot 12 jaar, ook aan kinderen met een specifieke hulpvraag. Hierbij wordt zo veel mogelijk zorg op maat gegeven. Doordat in de gemeente vanaf de voorschoolse situatie tot en met groep 8 van de basisschool leerlingen met taal- en/ of spraakstoornissen en (risicofactoren voor) dyslexie worden onderzocht en behandeld, is sprake van een doorgaande lijn in de zorg voor deze kinderen.